
MAGYAR IZRAEL

AZ ORSZÁGOS RABBIEGYESÜLET KÖZLÖNYE.

Szerkeszti **Dr. NEUMANN EDE.**

Megjelenik július és augusztus kivételével havonként egyszer.

Előfizetési ára évi 6 korona. Az egyesület tagjai a tagsági díj fejében kapják.
A kéziratok és előfizetési díjak a szerkesztőhöz küldendők.

Istentiszteletünk.

IV.

Rendkívül széles az a tér, a mely a huszadik század hitszónokának művelésére van bizva. Az új feladatok egész serege kínálkozik munkája számára. A kultúra haladása, az általános emberi érdeklődés szférájának soha nem sejtett bővülése, súlyos társadalmi és közgazdasági kérdések előtérbe nyomulása lebontotta azokat a korlátokat, a melyek azt még egy emberöltővel ezelőtt határolták. A napi sajtó számtalan csatornán át viszi hatásait a lelkekhez, a nagy közönségnek szánt előadások és nyilvános felolvasások oly tárgyakra irányítják a közfigyelmet, a melyek azelőtt csak nagyon szűk körnek érdeklődésére számíthattak, egy buján termő és minden felelősség alól kivont népszerű irodalom eszméket és jelszavakat terjeszt, a melyeket nagy mohósággal és minden bírálat nélkül befogadnak az olvasók, végzetes mulasztást követnének tehát el, ha észre nem véve az ezekből a befolyásokból eredő nyomokat, a hivek lelki világának alakítását azok kellő értékelése nélkül kísérelnék meg.

A templomi szószéknek a vallás szentségének magaslatán kell állania. Óvnunk kell, hogy a köznapi élet tülekedéseinek pora el ne lepje. De ez nem jelentheti azt, hogy tudomást ne vegyen azokról a problémákról, a melyek a hivek lelkét zaklatják, hogy előkelő ridegséggel elutasítsa magától azokat a komoly kérdéseket, a melyeket uton-utfélen tárgyalnak, elutasítsa csakis azért, mert még néhány évtizeddel ezelőtt egyáltalában nem léteztek.

A hivek életére akarunk hatni, ezt alakítani és idomítani; nem szabad tehát a körülöttünk zajló életet figyelmen kívül hagynunk. Bele kell markolnunk azokba az eszmékbe, a melyek korunkat mozgatják. A mi ezer meg ezer szívnek dobbanásában megszólal, a mi egy egész nemzedéknek ereiben lüktet, a mi rányomja bélyegét minden megszülemlő gondolatra és akaratunk összes nyilvánulásaiban tükröződik, kell, hogy jelentőségéhez képest ott is

érvényesüljön, a hol a vallás igazságaival akarjuk irányítani a szellemeket, annak eszméivel táplálni a lelkeket. Kölcsönhatást kell teremteni a vallás és az élet között.

A *szocializmus* prófétái bejárják az országot. Beszédekben és irásokban hirdetik, hogy a fennálló társadalmi rend megérett a bukásra. Hevesen ostromolják mindazokat a tényezőket, a melyeknek társadalmunk intézményeinek megalakulásában részük volt és azok sorában gyakran a vallás ellen is fordítják fegyverüket. Nem kell-e nekünk is azokkal a szociális kérdésekkel tüzetesen foglalkoznunk, a melyeket az új társadalmi rend hirdetői állandóan napirenden tartanak, a melyekkel izgatják a sziveket és elméket és a melyek kétségtelenül új medrekbe fogják terelni a fejlődést? A feminizmus, a népnevelés reformja, a jóléti intézmények gyarapítása, a fennállók átalakítása és számos más nagyjelentőségű probléma igényt tart arra, hogy a prédikációban kellő méltatásban részesüljön. Nem elég, ha azokat hébe-korba érintjük, ha egy-egy alkalmat megragadunk annak a tanusítására, hogy az emberiséget mozgató nagy kérdések előttünk sem ismeretlenek, hanem komolyan, rendszeresen és azok mélyére hatva, kell ezekkel a tárgyakkal foglalkoznunk és megfigyelve az életet, de a kérdéseket alaposan tanulmányozva is, irányítanunk és utbaigazítanunk a hiveket.

Ez pedig nem újítás, hanem tradíció a szó legigazabb értelmében. A próféták minden szavában az *élet* szólalt meg. Nem érték be azzal, hogy a vallás és az ezen felépült erkölcs eszméit hirdették, hanem az *életben* igyekeztek azoknak győzelmet biztosítani, az egyénnek és a nemzetnek *életében* megvalósítani azt, a mi ideálként *élt* a saját lelkükben. Ott állottak azoknak a kérdéseknek a forgatagában és annak is a kellő közepén, a melyek korukat ostromolták és törekvésük oda irányult, hogy azokat a vallás eszméinek parancsai értelmében oldják meg. Minden szavuk az *aktualitás* nyomait hordja magán és azért színes, mint az élet, hatásos, mint annak nagy eseményei, érdekes, miként drámái, bátor, mint a hatalmának tudatában utján haladó, akadálytól vissza nem riadó, soha meg nem tántorodó, rettegést nem ismerő *erő*.

És az ő szellemükben, az *életnek* ugyanazzal a szemmeltartásával működtek azok a férfiak, a kik szavuk tolmácsainak tekintették magukat, a kiknek hivatásuk volt megmagyarázni koruknak, hogy mit jelentenek reá nézve a sok évszázaddal azelőtt felhangzott igazságok, a kik a Szentirással mondatták el azt, a mi a saját szívükben élt, a mi az ő lelküket mozgatta; felkutatták benne azokat az eszméket, a melyekkel irányítani óhajtották kortársaik életét és alakítani igyekeztek azok lelki világát, a kiknek nevelése gondjaikra volt bízva. Az Irás magyarázóit nem csendes elzárkózottságban, az élettel, annak gondjaival, küzdelméivel, problémáival nem törődve, derítették világosságot elmúlt idők tanításaira, hanem az *élet* nagy kérdéseit fejtették meg, midőn az elődök szavát értelmezték.

Ezt kívánjuk a prédikációtól is. Vallásunk eszméinek hirdetői vagyunk,

hitünk kútfőinek magyarázóiként állunk a szószéken, nem új tanokat akarunk hirdetni, hanem azoknak az igazságoknak a gyökereit a lelkek mélységeibe bocsátani, a melyekben *ősrégi tradíciók* vallásunk tartalmát látják, *az ehhez a valláshoz* való hűséget és szeretetet kívánjuk megerősíteni a szivekben, de ezzel a feladattal karöltve kell járnia annak a törekvésnek, hogy a saját korunk uralkodó eszméit a vallás világitásába állítsuk, magyarázva, bírálva, helyesbitve azokat, módot nyújtva a híveknek, hogy azok között kellően eligazodjanak, óva őket hamis jelszavaktól, téves irányzatoktól, az élet súlyos problémáinak megoldását célzó oly kísérletektől, a melyeket a vallás tanai kárhoztatnak.

Még a *tudománynak* egy-egy aktuális kérdése, sőt az *irodalomnak* egy-egy széles körben elterjedt terméke is méltatás tárgya lehet, gyakran kell, hogy az legyen. Nem elég, ha a hívek az újságok útján értesülnek a Babel-Bibel vitáról, hanem a lelkésznek a szószéken kell tárgyalnia a kérdést, mely az általános érdeklődést felkeltette, foglalkoznia kell minden egyes mozzanatával, nem csak néhány általános mondattal szembeállva a támadással, hanem részletesen szólva a kérdéstről, azt minden oldalról megvilágítva, hogy tisztán lássák az igazságot és mindenkiben megerősödjék az a meggyőződés, hogy a vallás alapjai sokkal szilárdabbak, mintsem bármely tudományos teoria azokat megrendíthetné. A kételyek eloszlatására nem elegendő azok elutasítása, hanem meg is kell *cáfolni* az ellenfél érveit. Oly könyvek, mint Nordau műve: *Die konventionellen Lügen der Kulturmenschheit*, vagy Harnack felolvasásai, vagy Haeckel *Welträthselje*, a melyek sok ezer meg ezer olvasónak szellemét forrongásba hozták, s a melyeknek tartalmát, gyakran eltorzítva ugyan, a napi sajtó a félműveltek széles rétegeibe vitte, kell, hogy ismételtén is szóba kerüljenek és védekezésre hívjanak bennünket, hogy pusztító hatásuktól megóvjuk a híveket.

A hallgatóságának műveltségi fokát ismerő lelkész tudni fogja, hogy ennek mily formában és mely alkalommal kell történnie. Mindig a cél lesz szem előtt. És nem fog megfélekedezni arról, hogy templomban, még pedig zsidó templomban szól. Nyelvezetében és az állításainak megerősítésére szolgáló idézetekben tehát kerülni fogja a tulságos modernizmust. Még akkor is, ha aktuális kérdést tárgyal, *a biblia nyelvén, annak vagy a hagyomány irodalmából vont ige magyarázójaként* fog szólni híveihez, soha le nem térve arról az alapról, a melyen a vallás szónoka mindig szilárdan áll, a klasszikus agadisták példáját követve, a Szentirással mondatva el gondolatait, annak eredeti értelmét tiszteletben tartja ugyan, de azt mégis saját eszméinek tolmácsolására értékesítve. Ez egyszersmind fel fogja ébreszteni a hallgatók lelkében a vallásos igazságok minden mulandóság felett győzedelmeskedő érvényének tudatát és nem csekély jelentőségű eredménye lesz annak az elismerése, hogy „el-szárad a fű, hervad a virág, de Istenünk szava fennáll mindörökké.”

A rabbi hivatása.

Rabbiavató beszéd.

Komoly munka, huzgó törekvés, céltudatos készülés évei után, elérkezett életükben, kedves fiatal barátaim, azon ünnepi pillanat, mely a készülés eredményeit, a törekvés jutalmát nyújtja és a munkát koronázza. Koronázza azon címmel, melyhez mátol fogva életük tartalma fog fűződni és mely egyaránt rangot és hivatást jelöl.

De mielőtt a rabbivá avató iratot átvennék kezemből, gondoljanak az ezentúl Önöket diszitő címnek igazi jelentésére!

Ősi földjében gyökerezett még Izraél és vallása, midőn először tisztelettel eltelt tanítványok fordultak e szóval tanítójukhoz: רַבִּי uram, mesterem. És eljött egy hosszú korszak, mely alatt iskoláiban lüktetett a zsidó népnek valódi élete és akkor nemzedék nemzedék után tudósainak és bölcseinek, a tan őreinek és a hagyomány fejlesztőinek, a minden erényben bővelkedő vezérembereinek nevéhez más tisztelő jelzõt nem kapcsolt, mint azt, hogy: rabbi.

És ugyancsak e címmel jelezték későbbi századok szellemi vezéreiket és szellemi munkásaikat, kiknek köszönhetjük, hogy ama századok évkönyvei nemcsak vérről és könnyekről, nemcsak üldözésekről és szenvedésekről beszélnek s a kik a középkor sötétségére és ridegségére fényt és meleget árasztottak.

Két évezrednek történeti fejlődéséből származott át a rabbi címe az ujkor zsidóságára és emez most sem rendelkezik más jelzővel azoknak kitüntetésére, kikre községek vallásos ügyeik gondozását, vallásos életök vezetését bizzák, kik — ha szabad így mondanom — magát a zsidóságot választották életök hivatásául

E szent pillanatban átérezvén az Önöknek ma osztályrészüil jutó címnek jelentőségét, át fogják érezni, kedves fiatal barátaim, azon föladatak és kötelességek teljes jelentőségét is, melyeket vele elvállaltak.

E feladatok magvára pedig megkapó erővel utalhatja Önöket a holnap fölolvassandó szentirási szakasz egy részlete, mely Mózesről szól, ő róla, a ki iránt ugyancsak két ezer év óta a zsidó nép máskép nem tudta tanusítani lelkének benső tiszteletét, rajongó kegyeletét, mint azzal, hogy ezt a jelzõt fűzi nevéhez: רַבִּנִי a mi tanítónk, a mi mesterünk.

Mózesről azt olvassuk heti szakaszunkban *) hogy az Isten és Izraél közötti szövetség ünnepies megkötése alkalmából oltárt épített — וַיִּבֶן מוֹשֶׁה — és hogy a nép füle hallatára felolvasta a szövetség könyvét — וַיִּקְרָא סֵפֶר — וַיִּקְרָא בְּאָזְנוֹ הָעָם. Mózesnek e két cselekvésében pedig a leendő rabbi irányító és buzdító jelképét láthatja hivatásának, működésének.

וַיִּבֶן מוֹשֶׁה Mózes oltárt épített. A régi világban az oltár előtt és az áldozat által jutott kifejezésre az ember vallásos érzése, az emberi lélek föl-emelkedése Istenéhez. Azért mondhatni, hogy oltárt épít ma is, a ki a val-

*) Mózes II. k. 24, f. 4, 7.

lásos érzés élő forrásaihoz tereli az emberek lelkét, a ki a mindennapi gondok és bajok fölött való fölemelkedésnek vágyát kelti bennük és teljesítésének módjait mutatja nekik, a ki saját személyében és életében, szavaiban és tetteiben vezetőjévé lesz azoknak, kik a vallás ihletétől áthatott igaz életnek utjait keresik. Mindez pedig a rabbinak magasztos hivatása, és mikor ezt teljesíti, oltárt épít, mint Mózes, és általa megszilárdul és megújul a szövetség, mely Izraélt Istenéhez fűzi!

וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם. Mózes vette a szövetség könyvét és felolvasta a nép füle hallatára. Ebben, kedves fiatal barátaim, felismerhetik az Önöket váró nagy feladat másik oldalát. Valamint a Mózes építette oltár, mint az életben nyilvánuló vallásos érzés jelképe, úgy ragyogjon a Mózes által fölolvastott könyv, mint a vallásos tudás jelképe lelkük előtt.

Hitünk irott kútfőinek, hagyományos könyveink gazdag kincseinek, évezredek szellemi örökségének Önök is lesznek a hivatott őrei és buvárai. De nemcsak őrei, nemcsak buvárai! Hanem kell, hogy e kincsek életre támadjanak az Önök lelkében és kell, hogy a beszéd élő erejével ömöljenek a hivek lelkébe, ott is életet ébresztve.

Kedves fiatal barátaim! Hogy mind e két irányban működjenek, erre a most átveendő iratokkal nemcsak jogot, hanem az egész életre szóló szent megbízást is nyernek.

Az orsz rabbiképző intézet e hagyományos szavakkal יורה יורה ידין ידין mindegyikükre átruházza e jogot és mindegyiküket megbizsa azzal a föladattal, hogy ott, a hol majdan Isten segítségével hivatva lesz működni, tanítson és ítéljen, vallásos érzést ébresztszen, vallásos tudást terjesztszen és a vallásos élet kérdéseiben döntsön.

Komoly munkával szerezték meg e jogot és lettek méltókká e megbizásra; komoly munka legyen ezentul is életök tartalma e jog gyakorlásában, e megbizás teljesítésében!

Váljék valóvá Önökön, kedves fiatal barátaim, az Irás igéje*): והילדים תלמידי הביבוי! זה היום עשה ה' גילו ושמחו בו! היום תפתחנה לפניכם דלתות הבית הזה אשר הייתם שוקרים עליהן יום ויום ואחס תצאו מזה ולא תשובו עוד הנה לשמור מוונות פתחיו. היום אתם יוצאים מגבול המדרש לעבור אל גבול המעשה. אתם יוצאים מאתנו ביד רמה כי יגעתם ומצאתם ואגהנו מעידים עליכם שראוים אתם להורות ולדין ולשרת בקדש ולשמור משמרת בני ישראל. לכו תלמידי הביבוי ומצאו מרגוע לנפשכם ומקים לעשות חיי. לכו מבין קירות בית המדרש ודרכו על במתי החיים. להגדיק תורה ולהאדירה ולהרים קרן ישראל בארצנו, לכו לגרור פרצים ולשובב

ועתה אפתחה בברכה פי ומלבי אוציאה מלים
תלמידי הביבוי! זה היום עשה ה' גילו ושמחו בו! היום תפתחנה לפניכם דלתות
הבית הזה אשר הייתם שוקרים עליהן יום ויום ואחס תצאו מזה ולא תשובו עוד הנה
לשמור מוונות פתחיו. היום אתם יוצאים מגבול המדרש לעבור אל גבול המעשה. אתם
יוצאים מאתנו ביד רמה כי יגעתם ומצאתם ואגהנו מעידים עליכם שראוים אתם
להורות ולדין ולשרת בקדש ולשמור משמרת בני ישראל. לכו תלמידי הביבוי ומצאו
מרגוע לנפשכם ומקים לעשות חיי. לכו מבין קירות בית המדרש ודרכו על במתי החיים
להגדיק תורה ולהאדירה ולהרים קרן ישראל בארצנו, לכו לגרור פרצים ולשובב

*) Dániel 1, 17.

**) II. Kir. 12, 16.

נתיבות ודעו ובינו לעתים מה יעשה ישראל, לכו בכהכם תפארת בהורים ואשרו בדרך צדקה עד זקנה ועד שבה, לכו זה עמכם ברכנוכם מבית ה' ויהן לכם האלהים כה וגבורה לשמור משמרתכם באמונה יתן לכם לב רהב להגות בתורה ולעסוק בהכמה וקהשוב מהשבות תושיה; קשון למידים לרעת לעות את יעף דבר וקעורר לבות שומעיהם; עינים פתוחות לראות מעשי בני אדם ולהבין את דרכיהם; אזנים קשובות לשמוע קול מבקשים מכם עור ועצה; נפש חפצה להושיע בני עוני ולהחיות לב נדכאים; רוח נדיבה להתחזק בעד דתנו ולהתאמץ ולהגן בעד כבוד אמונתנו.

שני דברים יזהירו נגדכם ככוכבים תמיד האמת והשלום, תורת אמת תהיה בפיכם ומחשבות שלום תשכנה בלבבכם וה' אלהים אמת יצו אתכם את ברכתו שלום!
 Budapest. Dr. Bacher Vilmos.

A rabbi tekintélye.

A „Közlönyben“ kartársaim közül többen panaszkodtak, hogy a rabbi tekintélye az utolsó időben a zsidó körökben észlelhetően csökkent, a mi kárral jár a vallásos életre. Kesergésükből az világlik ki, hogy irigyelni kezdik a régi rabbik helyzetét. Lehet pro és contra vitatkozni ez ügyben, melyhez hozzá akarok szólni én is, a kinek több évtized tapasztalatai állanak rendelkezésére. Távol van tőlem azt állítani, hogy a rabbitekintély csökkenéséről való panasznak nincsen alapja; de mégis az a meggyőződésem, hogy a dolog nem oly sötét, a hogy kartársaim közül sokan látják. „Veén kol chódos tácháth hásome.“ A régi rabbik helyzete és tekintélye sem volt mindig és mindenütt fényes és irigylendő; sőt ha összehasonlítjuk a multat a jelenel, ebben némi javulás észlelhető.

Mózes tanítónktól a középkoron át, egészen az ujkorig sűrűen fordultak elő esetek, hogy egyes hivek vagy csoportok a rabbi személye és tettei ellen fondorkodtak, izgattak. „Kórach ivadékai nem haltak ki Izraelből.“ A talmud előadásából kitünik — csak egy példára hivatkozva — miképpen bántak a bölcsek Eliezer ben Hyrkanoszszal. A talmud szerint voltak, kik megvetéssel ugy szóltak a rabbikról; „má áháné lon rábónon“ „mit használnak azok nekünk“? Oktalanoknak nevezi a talmud a babilóniakat, „dekáime mekáme széfer tóra veló káime mekáme gávró rábbó“, „kik megadják a tóra könyvének a tiszteletet, de nem a nagy tudósnak.“ A középkorból pusztán a Majmuni esetét említem meg, a kit kortársai művei miatt üldöztek, kárhoztattak.

Az ujabbkori responsumokból pedig lépten-nyomon kiviláglik, hogy valami önhitt lámdán megtámadta a községben működő rabbi ítéletét, boncolta tetteit, kritizálta szavait, intrikált személye ellen, még jelleme tisztasága ellen is kikelt, méltatlannak tartotta, hogy a rabbiállást betöltse. A mult század történetéből ismerünk elegendő esetet, hogy néhány elégedetlen ember, vagy nagyképü roshákóhol itt-ott összekülönbözött rabbijával valami kicsinyes ügyben; ennek befolyását és hatalmát megtörendő, maga mellé csődített korlátolt eszü, vagy tőle függő községi tagokat; törekvése oda irá-

nyult: eltávolítani a rabbit hivatalából, életét rágalomokkal megkegyesíteni. Emlékezzünk csak a boldogult, hirneves Löw Lipót elleneseire, a kiknek garázdálkodása manapság elő se fordulhatna már. A hol pedig nem sikerült a rabbit reputációjában lehetetlenné tenni, megkárosították anyagilag, megvonták tőle a megélhetés lehetőségét, úgy hogy kénytelen volt elhagyni községét. Nem egy önérzetes rabbival történt, hogy látván tekintélyének és békéjének vesztét, elhagyta nagy községét és elfogadta egy kisebb község meghívását. Voltak oly rabbik is, kik nem nyugodtak bele a község határozatába, felmondásába, fellebbeztek a hatóságokhoz, mint a hatvanas években Weisz J. H. egri ősz rabbi, a ki nem kapván elégtételt, a király elé vitte ügyét, míg rehabilitálták községében.

Hasonló tüntetések a rabbi ellen manapság alig, vagy csak igen ritkán fordulnak elő különösen intelligens községekben. Jelenleg minden jó modern ember megadja a rabbinak az őt megillető tiszteletet. A községek pedig szívesen használják fel működésének jelentős évfordulóit, hogy elismerésüknek és nagybecsülésüknek kifejezést adjanak.

Való, hogy a kongresszusi alapszabályok nagy részt ütöttek a rabbik tekintélyén midőn kirekesztették őket a községi tanácskozásból. Én, a ki a kongresszus idejében már rabbi voltam, e miatt akkor kérdőre vontam a kongresszusra küldött képviselőnket. Mire ő így felelt: „Higyje el, főtisztelendő uram, nem azért történt ez így, mert nem tisztelnők az önök munkásságát, sőt ellenkezőleg, annyira becsüljük szent hivatásukat, melyért buzgólkodnak, hogy még egy rövid órára sem akarjuk önöket attól elvonni; végre pedig, ha vallásügyről lesz szó, a tapintatos előljáróság úgy sem fogja majd elmulasztani, hogy előleg, vagy utólag bekérje a rabbi véleményét.“ E szavak megnyugtatólag hatottak reám és a tapasztalatok bizonyították helyességüket. Mint hitközségem képviselőtestületének hivatalból tagja, meggyőződtem, hogy a rabbinak nincs ott mindig a helye. Némelykor igazán resteltem azokat a tárgyalásokat, melyeket a gyűlésen végig kell hallgatnom és azt mondom magamnak: jobb lett volna az időt talmudtanulmányokra fordítanom.

A tisztelet elérése és a hatáskör fokozása tekintetében egyes rabbik most körülbelül úgy vannak, mint a mai nők. „Nimselu tálmide cháchómim lenósim.“ A nők napjainkban több jogot és tekintélyt kérnek. A feminizmus ezért küzd; a nők ezért egyesülnek és beszélnek nyilvánosan. Holott tényleg a nőké az elsőség a családi körben, a figyelem és előzékenység nekik jut ki a társaságban a legnagyobb mértékben. Ha pedig nem engedik őket minden pályára, ennek helyes oka, hogy nem akarják őket elvonni magasabb és szent hivatásuktól, melyet mint feleségek, anyák és háziasszonyok betöltenek, a mi mindenesetre főnségesebb, mint dolgozni a gyárakban, beleavatkozni a politikába, fellépni nyilvános pályán.

A rabbi tekintélye ma nem forog kockán, ha csak arra a rabbi maga nem szolgáltat okot. Ne érzékenykedjünk tulságosan, ha valaki lókaime mekáme gávró rábbó, nem adja meg a tudós embernek, a rabbinak az őt illető tiszteletet. Nagyobb a baj és jogos panaszra, aggodalomra

adhat okot az a másik tény, mely napjainkban tapasztalható, hogy t. i. a modern ember sehogy sem becsüli a *széfer tórát*, hogy a szent hagyománnyal abszolúte nem törődik. A rabbinak nyújtott tisztelete nem egyéb, mint üres udvariasság. Ha a tóra tekintélye csökken, ha a vallástörvény iránti érdeklődés megszűnik: ez az, a mi végzetessé válhat; mert ezáltal meginog a szilárd alap, a melyen a rabbi hivatása áll. E veszély tünetei, sajnos, némely községben mutatkoznak. A hol a rabbit luxus-tárgy gyanánt tekintik, ott a megüresedett rabbiállást nem igen sietnek betölteni. Takarékoskodnak és elvégeztetik a papi teendőket egy kántor, tanító, vagy metsző által. Rabbit, akarom mondani, ékes szavu embert csak akkor hozatnak, ha temetésen, lakodalmon, vagy templomi ünnepélyen más felekezetűek jelenléte várható, a kik előtt a család, vagy hitközség hivalkodni akar.

Akármilyen féltékenyek vagyunk is tekintélyünk csorbitatlanságára, tanácsos, hogy e válságos időben ne fektessük erre a legnagyobb súlyt, hanem és pedig első sorban arra, hogy a kvód hatóra ne szenvedjen csorbát. Törekedjünk szóval és tettel megnyerni községeinket a vallás számára. A szószéken okos módon tanítsunk, „divré cháchómim benácháth nismóim“, — megfontolt, szelid beszédek megnyerik a hallgatók tetszését, vallásos meggyőződésről tanuskodó *tettek* hatást és bizalmat keltenek. Szóval, ne tekintélyeskedjünk, akkor tekintélyünk magától fog jönni és nőni: veszőf hákóvód lóvó. Ezt tanácsolja kartársainak egy *öreg rabbi*.

Mór.

Büchler P.

Apróságok.

Hittani- és imakönyvekről.

II.

A mint a tankönyvekre vonatkozólag kértem, hogy úgy legyenek megírva, hogy bátran és félelem nélkül adhassuk őket a növendékeknek, ugyanezt könyörgöm alázatos lélekkel azoktól, kik imakönyvet adnak a zsidóság kezébe. Önkénytelenül is kitör belőlem itt a fohász: Édes jó Istenem, ha már annyi sok csapást bocsájtottál árva fajtánkra, legalább a fordított sziduroktól és machzoroktól kiméltél volna meg bennünket! Sajnos az Uristen nem kimélt meg tőlük és nekünk el kell őket viselnünk.

Egy ízben művelt urak és hölgyek társaságában vitatkoztunk imáink értékéről. Én persze azt állítottam, hogy a mi imáink a legszebbekhez tartoznak és hogy ezt bebizonyítsam, kértem egy imakönyvet, melyből sebtiben lefordítottam néhány zsoltárt és más imákat. Erre ellenfelem, egy ügyvéd, kiveszi kezemből a könyvet és felkiált: Kérem e'hiszem, hogy ezek szépek, de engedje meg, hogy én is bebizonyítsam az én állításomat. És a szokásos imadallammal felolvassa: Mit szabad meggyújtani és mit nem szabad meggyújtani? Sem kenderrel, sem kóccal stb. és elhadarja nekünk a fél bame-

madlikimet a társaság jóizü nevetése mellett. Én kiabáltam, tiltakoztam, magyarázgattam — de hiába. A nevetők nem az én oldalomon voltak. — Az a könyv hűségesen közli az egész korbonauszt, a mé raglájim pontos fordítását is, mert hát jámbor szerzője szigorúan ragaszkodik a szent hagyományokhoz.

Valamelyik jomkipur után megszólít egy urnő: No hallja, tisztelendő ur, miket adnak be maguk nekünk az imakönyvben. Tegnap elolvastam a szentirási részt, a mit éppen felolvastak, de úgy elresteltem tőle, hogy többet nem kérek belőle. A szegény nagysága ugyanis elolvasta hű fordításban az összes ervaszokat. Én azután magyarázhattam neki az erkő'cs szent nevében ezt meg azt, de úgy magamban oly őszintén szerettem volna nyakon teremteni mindazokat, kik ilyen eszközökkel akarják vallásunkat szolgálni.

A mikor új kadismondó akad templomunkban, mindig várom a kérdést: Kérem én megnéztem a héber fordítást és nincs benne semmi a halottról. Itt is kezdek én magyarázni, de igaz szívvvel mondhatom, hogy senkit se győztem meg vele. Egy célzás, egy vonatkozás a halottra többet érne minden filozofiánál; a szefárd kadisoknak: Kol man deiszpetar min almó hadén részlete kielégitené a kérdezőt, de nem lehet és nem lehet.*)

Nem kétlem, hogy összes kartársaim kerültek már hasonló helyzetekbe és többnyire a lelketlen és ügyetlen fordítások miatt, melyek lerontják az áhítatot, a mit valaki a templomba elvisz. A fordítók elfelejtik, hogy nem filológiát várnak tőlük, hanem imákat; nem pontos fordításokat, hanem fohászokat. Minthogy a zsidóság nagy része a héber imakönyvben változásokat nem óhajt; a leglényegtelenebb, a legtisztább s legvallásosabb szándékból eredő változások kísérletei a községben elkeseredést és vizsályokat okoznak: le kell mondanunk arról, hogy a héber imakönyvben változásokat tegyünk. A sok tekintetben kiváló badeni kísérletet sem lehetett keresztülvinni s így lenne ez mással is. Maradjon tehát meg a héber úgy a mint van, melyhez a nagyközönséget hagyományos érzése fűzi. Azonban a magyar imák, a fordítások ellen senki sem szól, a legorthodoxabb ember se sujtja őket anathémával, ha azok megfelelnek a zsidó vallás szellemének.

Az eddigiekről azonban senki se mondhatja, hogy vallásosabbá tehetik azt, ki belőlük keres szive érzésének megfelelő fohászokat. Ha egy művelt urat vagy urnőt látok fordított imakönyvvel, előre sajnálom a boszuság miatt, melyet érezni fog. Bánattal vagy örömmel telt szive sóvárog egy ima után; az 1—2 órán át tartó istentisztelet alatt meg akarja ő is könnyíteni a lelkét és minden percben beleütközik egy izléstelenségbe, valamibe, a mi sérti áhítatát. S azután csodálkozunk, ha beszélgetnek a templomokban. Pedig imáink szépek és a szidur szent ferfiaink jámbor lelkének hamisítatlan megnyilatkozását tartalmazza, de a fordítók elfelejtik, hogy a mit a héberül értő visszásnak sem talál, azon méltán megütközhetnek az, a ki pontos magyar fordítását imádkozza el.

*) Számos német zsinagógában a gyászolók ezt a kadist mondják.

Szerk.

Itt van mindjárt a kezdete. Alig, hogy kinyitjuk az imakönyvet, találkozunk a nyílásokkal és üregekkel. Hogy a jó Isten legyen irgalmas mindnyájunk iránt, hát nem érzi a lelkiismeretes fordító, hogy ez lelkiismeretlen fordítás, hogy ez minden illúziót lerombol és elveszi minden gusztusát az imádkozónak? A harmadik lapon megszólal a kakas, a negyediken fellépnek a szemtelenek és arcátlanok, az ötödiken a bárányok és tulkok és lisztlángok és így tovább. Mind megannyi tűszúrások a mai kor sok imádkozója lelkére, a kik nem akarnak se vallástörténetet, se archaeológiát, a kik nem akarnak egyebet, mint zsidó imádságokat.

Speciális baja a mi imarendszerünknek, hogy legszebb imáink azok, melyeket korunkban a legtöbben elhanyagolnak. Ellenben oly alkalmakra, melyek ünnepélyesekké nőttek ki magukat, többnyire szintelen és lendület nélkül való imáink vannak. A fordítóknak állott volna módjában, hogy ezen segítsenek. De ezt ők nem teszik. A szombati muszaf alkalmával áldást kell mondani azokra, kik bort adnak havdalára; boszut kéretnek a multért, holott senkinek esze ágában sincs a boszu és felsorolják részletesen, hogy mit kellett pótáldozatnak bemutatni. Csupa száraz részletek, melyek a héberben jogosultak lehetnek, de szó szerinti fordításban üresen hagyják a lelkeket éppen akkor, mikor ezek csak úgy odakinálkoztak a hitnek, a vallásos érzésnek, Istennek.

A mi ujévi és engesztelési imáink igazán szépek és magasztosak, de az imádkozónak elmegy a kedve tőlük, ha azt olvassa: a gonoszság „fogja be a száját“ (Egyik tanárunknak ez kedves kifejezése volt, de nem az imádkozásnál.). Később meg arra kéri Istent, hogy növeszsze meg Dávid szarvát és lámpását. Nem festői képek ezek? Nem képesek ezek kihozni az imádkozót hangulatából? Ha magyar költői munkát ilyen gyalázatos szolgálissággal fordítanának le más nyelvre, akkor a kritika agyonsujtaná őket és az élclapok hónapokra el volnának látva, mi pedig jobb sorsot érdemlő hiveink kezébe adjuk ezeket a csinálmányokat.

Az igazságnak tartozom azzal a kijelentéssel, hogy Hevesi rabbi ur imakönyvét a fenti kifogások legtöbbszei nem illetik. Örömmel lapozgattam könyvét, örömmel láttam, hogy majdnem tökéletes munkát adott nekünk és hiszem, hogy előkelő izlésű és nagy műveltségű Hevesi kartársunk nemcsak majdnem, hanem teljesen tökéletes munkával fogja gazdagítani imakönyvirodalmunkat, melyből mindenki áhítatot, vallásos érzést, lelki megnyugvást fog merithetni.

Szeretném, ha abban a kadis-ima szinonimikája helyett egy a mai szivnek megfelelő ima lenne; ha a mazkir-ima kegyeletét a kegyes adományok ígérese nem csökkentené; ha az „ujra szólt meg újra szólt“ kitétel nem fárasztaná ki az imádkozót és a Pirké Ábóth etikája sem fog szenvedni, ha nem töprenkedünk azon, hogy honnan származunk

Véleményem szerint az a hű fordító, a ki nem hű fordító. A mily zavartalan marad a jámbor héberül tudó lelke a héber imánál, olyan

legyen a magyarul imádkozóé a magyar imák elmondásánál. Nem szidur és machzor átültetésekre, hanem a héber imák változatosságát, egyszerűségét, vallásos szellemét és tartalmát visszatükröző magyar imákra van szükségünk. A techináknak, Mirjamoknak és Racheleknek kell bevonulniok az imakönyvekbe, hogy ezzel is megmutassák egységüket, azonosságukat a héber imákkal.

Végezetül még egyet. Ugy a hittani, mint az imakönyvekben gyakran fordul elő, hogy a bűnösöknek meg kell bocsájtani. Esedezem azokhoz, kiket akaratlanul megbántottam, hogy bocsássák meg nekem a legnagyobb bűnt: azt, hogy megmondtam az igazságot

Szabadka.

Dr. Singer Bernát.

Zsidó hitközségi hivatalnokok.

A zsidó művelődéstörténet egyik határozottan érdekes fejezetét képezi a belső községi szervezet fejlődése. A gyülekezetek alakulása az ókorba megy vissza, mint általában minden népnél az állami élet mellett a közösség kisebb alakulatai találhatók, de ezek a gyülekezetek nem az egységes vallásos gyakorlat céljából keletkeztek, hanem a közintézmények fenntartására, az anyagi és erkölcsi érdekek megvalósítására törekedtek. Mai értelemben vett hitközségről a legújabb korig alig lehet szó.

A nemzeti önállóságát, államát elvesztett zsidóság a diasporában nagy, egyetemes célokat nem szolgálhatott. „Izrael gyülekezete“ (Kneszeth Jiszráél) mint ideális fogalom élt csupán a szétszórt nép fiainak lelkében; irodalmában, az összetartozás tudata, a fajközösség érzése megvolt ugyan, de valódi, szerves kapcsolat a közös hiten, hagyományokon és szenvedéseken kívül nem állt fenn. A nyugaton élő zsidók időszámításunk első évezredében vallásos és tudományos szempontból a gáónoktól függnének, a kik a szóbeli tanak hű letéteményesei, kormányzás és alkotmány tekintetében pedig nem egységesen fejlődnek. Országos szervezetek nincsenek, helyi szokások mértékadóak. A korviszonyok és a zsidóság külső helyzete befolyásolják ezeket a szokásokat, kiváló tekintélyek irányítják azokat. Időről-időre szükségessé vált zsinatok, egyes országok községeinek gyűlései szabályozzák a beléletet, a rendtartást, a követendő eljárást, intézményes rendeletekkel és prohibitív utasításokkal meghatározzák a közviszonyokat.

Jelen értekezésünk határait igen szűkre kellett szabnunk. Csak a zsidó hitközségi hivatalok és tisztségek fejlődéséhez kívánunk egynehány adalékot nyújtani, alkalmi feljegyzések alapján egy kis kulturtörténeti keretet, illusztrációt ahhoz, a mit Venetianer „a zsidóság szervezete“ című nagybecsű munkájában tárgyal (III. fejj.). Az apró jegyzetek is értékesek, hisz a kutatás ezen a téren még nincs befejezve, az anyag a maga egészében összehordva, a források — döntvények és halachikus művek — eléggé kiaknázva. Kimeríteni a tárgyat mi sem fogjuk, már a rendelkezésünkre álló forrásmunkák

elégtelensége folytán sem, hanem meg kell elégednünk azzal, hogy itt-ott ráutalhattunk egyes jellemző részletekre. A mi pedig a kort illeti, melyet szem előtt tartunk, az az 1000—1500-ig terjedő időszakot öleli fel. Szólni akarunk elsősorban a rabbiról.

A rabbinév (Ráb), mely már a XII. században fordul elő a nyugateurópai zsidóknál, mint a hivatalos állás jelzője, természetesen nem fedezi annak mai jelentését. A rabbi ügyköre nem a vallásos vezetés, a hitélet irányítása, hanem mindenekelőtt a tanítás volt. Működése nem a zsinagógában, hanem a tanházban (Béth ha Midrás) folyt le. Hisz a vallás és tudás határai nem választhatók el, a törvénytudományból fakadt a vallásos és a jogélet. A hagyományos irodalmat magyarázni, annak rendelkezéseit esetről-esetre alkalmazni volt a Ráb-nak teendője. Maga a terminus régi, annyit jelent: törvénytudós, a ki megkapta az ordinációt, a felhatalmazást. Mint származott át a cím és a jelleg a nyugateurópai zsidókhoz, az bár a szellemi folytonosság nem szakadt meg, még sem áll egészen világosan előttünk. Közben fogalom valószínűleg a *Cháber há-Ir*, melyből a *Ráb sebá-Ir*, a *Gádol há-Ir* lett (Chajjim Or Zárúa 65. sz. döntvénye). Jellemző, hogy magyarázza Rási a Cháber há-Ir fogalmát: az a törvénytudós (Chacham vagy más verzió szerint Talmid-Chacham), a ki közügyekkel foglalkozik (Megilla 27b). Ismeretes dolog, hogy Rási gyakran a korabeli, tényleges állapotokat tükrözteti vissza meghatározásaiban, más alkalommal pedig a R. Gersom tanítványainak, wormszi és mainzi mestereinek hagyományaira támaszkodik, nincs kizárva tehát, hogy az említett névnek tényleg megfelelő tisztség volt Német- és Franciaországban. Említendő itt Náthán b. Jechiél, az Áruch szerzőjének definíciója is. Cháber há-Ir a város nagyja (Gádol há-Ir), a kinél a vének gyülekeznek. A Gádol há-Ir és a Ráb sebá-Ir közel állnak egymáshoz — lévén a Ráb szónak jelentése: nagy. Hogy a „nagyok“ (Gedólim) alatt a nagy tudósokat, tekintélyeket értették a következő századokban, arra nem kell példát felhozni.

A „Ráb“ elnevezés gyakran fordul elő. Említi *Jákob Tám* (Széfer ha-Jásár 81a, a hely gyanus és valószínűleg javításra szorul. Valamely név lappang ott, esetleg R. Báruch), *Eliézer b. Jóél* ha-lévi (Meir b. Báruch, Lemb. 77. sz.), a *Széfer Chaszidim* (igen gyakran, 968. sz. ha a városban más ráb is van), különösen a *bécsi Izsák*, a ki már szabatosabban határozza meg a fogalmat. „Ha a Cháchám, a kit mi Rábnak nevezünk, meghalt, mindenkinek meg kell szaggatnia ruháját“ (Oz. II. 169b.). Franciaországban a város rábját a thórához hetediknek hívták (u. o. 19a).

Egészen önkényes feltevés a francia talmudtudósok elnevezéséből (Rabbánim) hivatalos állásukra következtetni. Ha címek után akarnánk indulni, akkor pl. a gáónok sohasem szüntek meg, hanem Isten különös kegyelméből mintha megszorodtak volna. Meiri meghatározásából, hogy Rási és a toszafisták a Rabbánim nevével említettnek, nem lehet valami különös jellegre következtetni, hisz Lotharingia tudósai is különböző neveken

említettnek (Gallia jud. 208). A ráb mellett használatos Németországban a Cháchám is (Széf. Ha-Teruma 74—76 sz.). De a toszafisták tanházaira való tekintettel a Rabbánim alatt iskolafők értendők.

A rabbi typusa a Cháber há-Ir-ben megvolt. Egy kritérium szól mellette és ez az, hogy utóbbi a községtől fizetést kapott. Ismeretes dolog, hogy Maimuni mily élesen kelt ki azok ellen, a kik a gyülekezettől tanítói működésükért fizetést fogadtak el (Ábot comment. IV. 5). A thóra korona és nem kapa. A tudós ne használja szerszámnak, a melylyel ha élni akar, azzal visszaél. Ez a tulszigoru, ideális felfogás a gyakorlatban azonban nem vált be. S mint a gyermekek tanítóit fizetni szokták, — a szokás a talmud (Ned. 37a) egy helyén alapult, hogy a fizetést a hangjelek tanításáért fogadták el, — a tudós, a ki a papokat „a márkolás“ művészetében tanította, a templomi kamarákba folyó ajándékokból huzott fizetést (Keth. 106 a), ugy a törvénytudósok idővesztesség címén díjaztattak. Spanyolországban is, mely pedig közelebb állott a gáóni hagyományokhoz, túltették magukat az ideális aggályokon. Német- és Franciaországban — a két országnak egységes gyakorlata volt — szigorubb elvek uralkodtak. Tudjuk, hogy Rási szőlőműveléssel foglalkozott, Jákob Tám pénzt adott kölcsön, ebből tarthatta fenn magát a rothenburgi R. Méir (Tasbéc 166. sz.) és Ásér b. Jechiél (Rós, Móéd k I. 21.). A mikor utóbbi Spanyolországba jött és Toledóban letelepedett, a községtől már fizetést kapott. Menachém b. Zerach (Céda La-Derech I. 4, 21.) túlzottnak mondja Maimuni aggodalmait, az ő nézete szerint nem akadna tudós, a ki tanítani akarna, különösen Spanyolországban, a hol a babiloni talmuddal foglalkozók száma amugy is nagyon megfogyatkozott. Ásér és fiainak nagy érdemét a tudás terjesztéséért ez nem csökkenti, sőt az Isten fizesse meg az ő fáradozásukat. Ugyancsak a 14. századbeli Simeon b. Cemach Duran, a ki Spanyolországból Afrikába jött, kénytelen volt mint ráb és dájjan állásából megélni; nem tette volna ezt — ugymond (Mágen Ábot IV. 5) — ha a viszonyok nem kényszerítették volna erre. Volt vagyona és orvosi tudományából, melyet keresztény országokban nagybecsülnek, fenntarthatna volt magát azelőtt, de az üldözések és az ő helyzete hozták magukkal ezt a sülyedést. Hosszabb iratban védte álláspontjának megengedett voltát és hivatkozott az előtte élt tekintélyek hasonló eljárására (V. ő. Döntv. I. 142—148.).

A Cháber há-Irra vonatkozólag, a kiben a rabbit sejtjük, jellemző a 13. századbeli Würzburgban és Bécsben élt Izsák Ór Zárúa megjegyzése. Támaszkodva Rási magyarázatára, hogy a Cháber há-Ir az a törvénytudós, a ki közügyekkel foglalkozik, ezeket írja (I. 17b): „A város lakói eltartják a tudóst, a ki ügyeikkel foglalkozik. Tisztelettel küldenek neki ajándékot (Máaszér Ánit), de nem segélyt adnak neki, mert ez megalázza a tudóst épugy, mint a város lakóit, hogy a Cedákából (a község pénztárából) tartsák el a tudóst, a ki ügyeiket ellátja. A szegénytized, melyet küldenek neki, tiszteletdíj. Látjuk ebből, hogy a bécsi Izsák, ki maga is szegény ember volt, mekkora sulyt

fektet a distinctióra, hogy a tudós méltóságát megőrizze. Ne legyen az a látszatja, mintha egyes ember adná az ajándékot. A község tartozik a tudósról gondoskodni, de illő módon, mert a forma adja meg a lényegét.

Nagybicscse.

Dr. Wellesz Gyula

Folytatása következik.

Az ifjuság védelme.

A vallás- és közokt. miniszter 1909. jan. 12. kelt 154201/908. sz. rendelte.

Minthogy a tanuló ifjuság testfejlesztő és erkölcsi nevelése érdekében, valamint a testi nevelés intenzivitása és teljes irányítása érdekében eddig is kibocsátott rendelkezések a megkívánt eredményt teljesen csak így érik el, ha a tanulók iskolán kívüli viszonylataiban gátló és káros hatás nem érvényesül, vagy nem érvényesülhet; minthogy a szülők és az iskola nevelői munkájukban egymást kölcsönösen kiegészíteni hivatvák és az iskola ebből kifolyólag valamennyi tanulójaival szemben, de különösen a nem szülői háznál (koszthelyen) elhelyezett tanulókkal szemben meg épen kettős kötelezettséget vállalt; és minthogy végül az iskolának nem lehet közönbös a jövő generationak egészséges fejlődése, sőt imminens fajfentartó kötelessége, hogy olyan nemzedéket neveljen a jövőnek, mely erős és egészséges, ugy testben, mint lélekben, mely ép testben szilárd erkölcsével és nemes jellemével biztos támasza lehet az utókornak: szükségét látom annak, hogy az iskola — ott is, a hol az eddig még nem történt volna — a tanuló ifjuság iskolán kívüli viszonylatait is figyelemmel kíséresse, ellenőrzői nevelői tisztét minden irányban komolyan vegyese és a tanulók testi egészségét és erkölcsi épségét veszélyeztető hatások ellen az óvó és orvosló intézkedéseket a maga hatáskörében is megtegyese.

Mert sajnos, de való, hogy a tanuló ifjuság iskolán kívüli viszonylataiban sok baj mutatkozik és sok a kifogásolni való. Vannak tanulók, kiknél az elhelyezési viszonyok ugy a hygiéna, mint a morál szempontjából igazán szájalmasak, és ha már nem kis számban akadnak tanulók, a kiknek életmódja mindent leront, a mi jót az iskola eredményezett; ha kétes hirü mulató helyeken keresve szórakozást, szervezetüket tönkreteszik; ha ki nem aluszzák magukat, vagy házon kívül éjjelezve, dorbézolva, egészségüket aláássák; ha van tanuló, a ki bűnös szenvedélyeknek martaléka, vagy a ki korán ébredő nemi ösztönén uralkodni nem tud: az iskola a testben és lélekben végbemenő pusztitást tétlenül nem nézheti, hanem kell, hogy nevelői tisztét komolyabban teljesitse és a tanulókra való hatását eredményesebben érvényesitse. És ezt tennie módjában is áll. Érvényesitheti nevelő hatását és jótékony befolyását, a mennyiben tudomást vesz első sorban a tanuló testfejlődésére zavarólag ható külső körülményekről, figyelemmel kíséresse és értesülést szerez arról, a mi a tanuló táplálkozását, lakásviszonyait, elhelyezését, háló helyét, napközi elfoglaltságát tanulási idejét, szórakozását, mint pl. a

kávéházba járást, korcsmázást, éjjeli kimaradást, vagy későn lefekvést illeti. És minthogy a tanuló minden vonatkozásaiban az iskolai fegyelem alatt áll, az iskolának módjában áll, hogy tapasztalatai alapján az észlelt visszasságokat orvosolja.

Ezen főleg testnevelési szempontból szükséges ellenőrzés és irányítás első sorban az igazgató és osztályfőnök, utánuk pedig a tanári testület minden tagjának — ideértve az iskolaorvost és tornatanítót is — tiszte és kötelessége, ők hivandók fel arra, hogy időnként ellátogassanak szállásadóknál lakó tanítványaik tartózkodási helyeire és tudomást vegyenek a netalán egészség- és testfejlődés ellenes, valamint erkölcsi veszélyt rejtő körülményekről.

Épen így szükséges, hogy a tanárok szemmel tartsák az alsóbbrendű kávéházakat és korcsmákat is, abból a szempontból, hogy a tanuló ifjúságot azok látogatásától távol tartsák.

Még fontosabb kötelessége azonban az iskolának, hogy óvó befolyását érvényesítse az erkölcsi fejlődés biztosítása, az erkölcsi tisztaság épsége érdekében is. Ezért is teljesítenie kell nevelői tisztét a tanulók erkölcsi irányítását illetően és a szorosabb értelemben vett komoly természetű bajokra és a netalán felmerült nemi ballépések és tévedésekre nézve, melyek az ifjúságnak úgy erkölcsi épségét, mint testi fejlődését veszélyeztetik.

Ezen komoly és kényes természetű erkölcsi bajoknak megelőzésére és orvoslására együtt kell működni az igazgatónak, mint az iskolai fegyelem első őrének és az egész tanári testületnek, *fontos feladatot van hivatva ez irányban teljesíteni a hittanár — valláskülönbség nélkül — a ki mint az elméleti és gyakorlati erkölcsstan tanítója kötelességszerűen foglalkozik tanítványainak hitéletével és vallás-erkölcsi fejlődésével és ebbeli minőségében közelebb férközhetik a tanuló lelkiületéhez. Mindezeknek a tényezőknél kötelességük a szülők vagy gyámok figyelmét is felhívni a fenyegető vagy mutatkozó erkölcsi bajokra, hogy a család és az iskola együtt működése az erkölcsi nevelés terén lehetőleg biztosítsák.*

— — — — —
Apponyi s. k.

Krónika.

Február hó 15—18 Dr. Drechsler Miksa, Dr. Goldberger Andor, Dr. Junger Mór és Dr. Schwarz Benjámint az Országos Rabbiképző-intézetben képesítő vizsgát tettek. A vizsgáló bizottság elnöke Dr. Kecskeméti Lipót nagyváradai főrabbi volt, rajta kívül Dr. Hevesi Simon pesti rabbi működött a vezérlőbizottság képviselőjeként, a melynek más tagjai is élénk érdeklődést tanúsítottak a vizsgák iránt. Az eredmény bizonyossága volt a jelöltek alapos készültségének és egyszersmind annak, hogy mily kitűnően vannak ellátva azok a tárgyak is, a melyek a Talmud nagy mesterének nyugalomba vonulása folytán új kézbe kerültek. A kik a vizsgán jelen voltak, hódoló elismeréssel adóztak a tanári karnak és ennek az elisme-

résnek adott kifejezést *Hatvany Deutsch József*, a vezérlő-bizottság elnöke is vizsgákat követő bizottsági ülésen. A magyar zsidóság bizalommal és jogos önérettel tekinthet főiskolájára, a melynek tanárai párját ritkító hivatottsággal és buzgalommal töltik be nagyjelentőségű tisztjüket. Csak áldás fakadhat azoknak a férfiaknak lelkeszi működéséből, a kik ebben az intézetben készülnek gyülekezeteink vallásos nevelésének feladataira.

A február hó 19-én tartott avató ünnepély egyszerű fenségében méltó volt a kimagasló alkalomhoz. *Dr. Kecskeméti Lipót* kartársunk a szokott formáktól mindenben elütő remek beszédében nagy lendülettel, közvetlenséggel és bátor nyíltsággal rendkívül komoly eszméket fejtegetett, *Dr. Junger Mór*, a ki az avatandó rabbik szónoka volt, szép és tartalmas szavakkal tolmácsolta az ünnepi óra jelentőségét és mély áhitat uralkodott a templomban, midőn *Dr. Bacher Vilmos*, a tanári kar elnöke megszólalt, hogy az avatás aktusát végezze. Minden szavát átrezegte a saját meghatottsága, minden mondatnál megújult a nagy és diszes gyülekezetben az a tudat, hogy egy oly férfiúnak nemes lelke nyilatkozik meg, a ki nem csak a magyar zsidóságnak, hanem az egyetemes Izraelnek dicsősége. Büszkék vagyunk, hogy az ő szelleme ragyogja be főiskolánk falait. Avató beszéde e lapokat disziti. Az ünnepélyt megnyitó zsoltárt és az azt záró himnust az intézet jól iskolázott énekkara *Lazarus Adolf* főkantor, a Rabbiképző kitűnő énektanárának vezetése mellett énekelte. A magasztos ünnepély benyomásai egyhamar nem fogynak eltörlődni.

Az avatást megelőzte és követte a *vezérlő bizottság* ülése, a mely az intézet új *szabályzatát (rendtartását és tantervét)* tárgyalta. A rendtartás nagyrészt kodifikálása annak, a mi az intézet életében eddig a viszonyok természetes fejlődésének eredményeként kialakult, vagy a minek a megállapítását az állami iskolák rendtartásával való összhangba hozatal szükségessé tett. De fontos újításokat is tartalmaz, a melyeknek tüzetes méltatásával, a tanterv ismertetésével kapcsolatosan még foglalkozni fogunk.

Kérjük a hitközségek tek. elnökségeit, hogy az előfizetési díjat mennél előbb megküldeni sziveskedjenek.

A tagsági díj (4 korona) Dr. Edelstein Bertalan egyesületi pénztárhoz (Budapest, II., Lajos-u. 9. II. em. 12 a.) küldendő, a kinél az új tagok is jelentkeznek.

Tartalom: Istentiszteletünk IV. — A rabbi hivatása. Dr. Bacher Vilmos. — A rabbi tekintélye. Büchler P. — Apróságok. Hittani- és imakönyvekről. Dr. Singer Bernát. — Zsidó hitközségi hivatalnokok. Dr. Wellesz Gyula. — Az ifjuság védelme. Miniszteri rendelet. — Krónika.

Nyomatott Fischel Fülöp Fia könyvnyomdájában Nagykanizsán.